

**Academia Oamenilor de Știință din România
(AOȘR, București)**

DIRECTOR PROIECT

APROB

Prof.univ.dr. Angela Botez

Conf. univ.dr.Henrieta Anișoara Șerban

Conf. univ.dr.Henrieta Anișoara Șerban

RAPORT ȘTIINȚIFIC

Proiect nr. 12

(Filosofia științei, a mentalului și a comunicării: cunoaștere, cunoștință, conștiință, mental, ființă dialogică, polifonie, libertate de expresie, semnificație, interpretare)

COLECTIV DE LUCRU:

Cercetător științific III, dr. VIORELLA MANOLACHE

**București,
13.11.2017**

Raport Științific

Proiect nr. 12 (Filosofia științei, a mentalului și a comunicării: cunoaștere, cunoștință, conștiință, mental, ființă dialogică, polifonie, libertate de expresie, semnificație, interpretare),

13. 11. 2017

REZUMAT

Raport științific 20 p.

FILOSOFIA ȘTIINȚEI, A MENTALULUI ȘI A COMUNICĂRII: CUNOAȘTERE, CUNOȘTINȚĂ, CONȘTIENȚĂ, MENTAL, FIINȚĂ DIALOGICĂ, POLIFONIE, LIBERTATE DE EXPRESIE, SEMNIFICAȚIE, INTERPRETARE

Obiectul studiului – conturarea elementelor principale ale filosofiei politice raportate la filosofia științei, a mentalului și a comunicării, printr-o abordare tematică, cu referire la vocabulare, indicii și însemne comunicaționale specifice.

Scopul lucrării – sublinierea specificității reflecției filosofice asupra segmentului contemporan (postmodernism și postumanism) și evidențierea exercițiilor și a mecanismelor dialogale proprii ale filosofiei politice, fundamentate pe o viziune generală asupra omului și a lumii, dar și printr-o relaționare particularizantă cu cerințele, crizele și solicitările actualului.

Metodologie – analiza de conținut; observația științifică; metoda comparativă și de intersectare; experiment teoretic și verificare ideatică. Am avut în vedere o triplă direcție de analiză, dispusă pe trei niveluri de comprehensiune: unul de bază, pornind de la reprezentări conceptuale esențiale și folosind texte directe și autori-etalon ai relației filosofiei politice – științe ale comunicării (Michel Foucault; Jürgen Habermas); altul - mediu, utilizând reprezentări conceptuale specifice și folosind textele de bază ale autorilor domeniului și unul – avansat, dedicat perspectivelor și exegezei segmentale (cuvinte și concepte cheie: *politica scurtelor introduceri filosofice; indicii vizuale ale filosofiei politice; comunicare cu sens și interpretare filosofică; temperament filosofic; comunicare de tipul „one man show”; implicații și poziții dialogal-specifice; politica adaptării – rolul lui cum, când și unde; vocabulare specifice ale viitorului postuman; bio-tabloidizare și banalitatea unei discuții serioase; asociere morală și comunicare etc.*). În sine, verificarea direcțiilor semnalate a implicat utilizarea unor instrumente de *gândire activ-reflexivă* (prin reflecție critică, comparație, integrare) și *recapitulativă* (postmodernă și postumanistă).

Obiective generale – reinterpretarea, decantarea și valorificarea inter- și transdisciplinară a conceptelor și teoriilor propuse de autorii principali, de teoreticieni și de gânditori ai domeniului numit, prin descrierea și insistența teoretică deferită nodurilor articuloare ale filosofiei mentalului, ale filosofiei politice, ale filosofiei limbajului și comunicării, inventariind prioritar specificul corelației modernism – postmodernism – postumanism.

Obiective specifice – elaborarea și publicarea de articole și studii (în reviste naționale și internaționale, relevante pentru domeniu), și de cărți la edituri de prestigiu, cu interes în noi și extinse interpretări și conceptualizări, directe și derivate, prin diseminare periodică și relevanță pe plan național și internațional.

Rezultatele științifice obținute în cadrul proiectului constau în: publicarea și apariția a **patru** studii/articole în reviste științifice BDI, a **trei** articole acceptate și în curs de publicare în reviste științifice recunoscute, a **unui** studiu publicat în volum colectiv internațional, a **unei** cărți de autor și participarea la **două** conferințe/sesiuni de comunicări. Rezultate ale articolelor, studiilor și lucrărilor menționate sunt ilustrate în prezentul raport. Descrierea contribuțiilor și a preocupărilor arondate obiectivelor științifice, din planul de realizare propus, se regăsesc în articolele, lucrările, studiile științifice și în cartea de autor rezultate din proiect.

Domenii de aplicare – filosofia științei, a mentalului și a comunicării; filosofie politică; studii culturale.

Raport Științific

Proiect nr. 12 (Filosofia științei, a mentalului și a comunicării: cunoaștere, cunoștință, conștiință, mental, ființă dialogică, polifonie, libertate de expresie, semnificație, interpretare),

13. 11. 2017

CUPRINS

INTRODUCERE.....	4
1. CERCETAREA A TREI TEORETICIENI-ETALON PENTRU RAPORTUL FILOSOFIEI CU REGISTRUL COMUNICĂRII.....	7
1.1. Jürgen Habermas și metoda/politica scurtelor introduceri.....	7
1.2 Temperament filosofic și act normalizant al discursului: Michel Foucault.....	8
1.3. Comunicare de tipul „one man show”: Noam Chomsky.....	8
2. TRIPLĂ CERCETARE RELAȚIONANTĂ: LECTURĂ FILOSOFICĂ - EXPLICITARE DIALOGICĂ - RECEPTARE RELIGIOASĂ.....	8
3. VERIFICAREA CONCEPTULUI NOVATOR DE <i>FILMOPOLITICOSOFIE</i> CU RECURS LA INDICII VIZUALE ȘI MĂRCI DISCURSIVE SPECIFICE	9
4. INVENTARIEREA COMUNICĂRII CU SENS.....	11
4.1. Cuantificarea variabilelor <i>cum</i> , <i>când</i> și <i>unde</i>	11
4.2 Comunicarea și starea babelică	11
5. VOCABULARE SPECIFICE: POSTMODERNISM – POSTUMANISM.....	12
CONCLUZII.....	16
BIBLIOGRAFIE (SELECTIVĂ).....	18

Raport Științific

Proiect nr. 12 (Filosofia științei, a mentalului și a comunicării: cunoaștere, cunoștință, conștiință, mental, ființă dialogică, polifonie, libertate de expresie, semnificație, interpretare),

13. 11. 2017

INTRODUCERE

Cercetarea întreprinsă în cadrul proiectului relevă extinderea interpretărilor și a raportărilor critice, dar, în egală măsură, se autolivrează drept analiză și conceptualizare novatoare (prin articolele, studiile și cartea de autor publicate în cadrul proiectului) statut verificabil cu apel la: stabilirea și evidențierea relației/raportului biografie – prezentare/decantare – scurtă introducere, ca mod/modalitate de facilitare a ideilor, teoriilor și perspectivelor filosofico-politice cu substanță comunicațional-dialogică (Viorella Manolache, *Making sense of Jürgen Habermas: Politica scurtelor introduceri filosofice*, în „Transilvania”, Sibiu, serie nouă, anul XLV (CXLIX), nr. 6, 2017, pp. 73-79); revederea și interpretarea practicilor intelectuale alternative ca variantă cu amprentă/ accente personalizate, de angajare în normalizarea discursurilor și în deferirea de soluții de evadare din platonice sau de depășire a închistării fixiste-aride a proiectului științelor metafizice; am valorizat recursul de atribuire a regulii lui “și...și” și a lui “nici...nici” în stabilirea statutului de filosof al lui Michel Foucault, dar am și insistat asupra actului de normalizare filosofico-temperamentală a acestuia (Viorella Manolache, *Michel Foucault: Mâini trândave. Temperament Magnific*, în „Transilvania”, Sibiu, serie nouă, nr. 8, 2017, pp. 92-97); utilizarea formulei interpretative: lectură filosofică - explicitare dialogică - receptare religioasă (Viorella Manolache, *The Tree of Life [Viața ca un Labirint]: de la etica drept creație la etica postmodernă*, în volumul *Anthropology of Communication, International Conference Sibiu, The Tree of Life. The Tree of Knowledge*, coord. Petre Adrian Popescu, Alina Geanina Ionescu & Liliana Georgeta Popescu, Editura Astra Museum, Sibiu, 2017, pp. 155-164); livrarea unei argumentații adecvate, pregătite ca răspuns dat interogației – *dacă filmul face filosofie, cine filosofează?*. Ipotetic, dacă se admite prezența filosofului care face filosofie și, dacă se identifică procesul de *dedoxificare*, cu actul de ofertare al filosofiei politice și cu alternativa indiciilor vizuale, se poate, astfel, susține o posibilă existență a *filmopoliticofiei* (Viorella Manolache, *(Few) Visual Clues of Political Philosophy*, în „Romanian Review of Political Sciences and International Relations”, vol. XIV, nr. 2, 2017, pp. 71-79); inventarierea politicii și a formelor dialogale utilizate în maniera „one man show”: gramatică – limbaj – revoluție (Viorella Manolache, Henrieta Anișoara Șerban, *Politica one man show: Noam Chomsky*, în „Saeculum”, serie nouă, anul XVI (XVIII) 1 nr. 1 (43)/2017, pp. 307-315); insistența de clarificare a necunoscutelor – *Cum, Când și Unde* – cele care vizează lărgirea spațiului cultural, cu reflex în imediatul actualității contemporane și în consecințele transculturale de gen și de rasă, prin preluare și prelucrare interactivă, focalizate pe metoda *gameing*-ului (Viorella Manolache, *Politica adaptării: Cum, Când și Unde*, în „Studii Filosofice”, nr. 2, 2017); interpretarea inedită a datelor viitorului postuman, insistând asupra a *două* concepte și arii semantice/vocabulare specifice, apte a conferi un sens *retro-viitorului* și *pseudo-viitorului*, ambele creând contexte filosofico-politice de reconfigurare a înseși stării comunicaționale (Viorella Manolache, *After the Apocalypse și Arrival: două vocabulare specifice ale viitorului postuman*, în „Annals AOSR, Series on Philosophy, Psychology and Theology”, nr. 1-2, 2017); explicarea strategiei de acomodare cu sindromul babelic, dar și de gestionare a momentului de climax al manifestării acestuia; particular, enunțarea coordonatelor *stării babelice* a științelor politice și revederea semnificației „comunicării cu sens”, drept modalitate de a lua act de *starea de nedesăvârșire*, prin recuperarea disruperilor survenite, a atenuării exceselor și a refuzului *novitismului* (Viorella Manolache, *Alice, starea babelică și comunicarea cu sens: note explicative ale vocabularului filosofico-politic*, în „Studii Filosofice”, nr. 2. 2017); interesul manifest și manifestat acordat

Raport Științific

Proiect nr. 12 (Filosofia științei, a mentalului și a comunicării: cunoaștere, cunoștință, conștiință, mental, ființă dialogică, polifonie, libertate de expresie, semnificație, interpretare),

13. 11. 2017

verbului a *dedoxifia* și acțiunii de *dedoxificare*, ambele imposibil de decupat/decuplat din/de contextul hutcheson-ian, acela potrivit căruia, *dedoxificarea* echivalează cu provocarea adresată de postmodernism asumpțiilor mimetice cu privire la reprezentare (Viorella Manolache, *Political Philosophy in Motion* *.mkv, Cambridge Scholars Publishing, 2017).

Rezultatele științifice obținute:

Publicarea de studii/articole în reviste științifice BDI: 4

1. Viorella Manolache, *Making sense of Jürgen Habermas: Politica scurtelor introduceri filosofice*, în „Transilvania”, Sibiu, serie nouă, anul XLV (CXLIX), nr. 6, 2017, indexată în SCOPUS, ISSN 0255 0539, pp. 73-79;

2. Viorella Manolache, *(Few) Visual Clues of Political Philosophy*, în „Romanian Review of Political Sciences and International Relations”, vol. XIV, no. 2, 2017, indexată în: EBSCO, ERIH PLUS, Ulrich's, Index Copernicus, DOAJ, CiteFactor, InfoBase Index (IBI Factor 3.76), AE Global Index, ISSN online: 2285–2107, ISSN print: 1841-2300, pp. 71-79;

3. Viorella Manolache, Henrieta Anișoara Șerban, *Politica one man show: Noam Chomsky*, în „Saeculum”, serie nouă, anul XVI (XVIII) 1 nr. 1 (43)/2017, indexată în EBSCO și CEEOL, ISSN 1221–2245, pp. 307-315;

4. Viorella Manolache, *Michel Foucault: Mâini trândave. Temperament Magnific*, în „Transilvania”, Sibiu, serie nouă, nr. 8, 2017, indexată în SCOPUS, ISSN 0255 0539, pp. 92-97.

Publicarea de studii/articole în reviste științifice recunoscute: 3

1. Viorella Manolache, *Politica adaptării: Cum, Când și Unde*, în „Studii Filosofice”, nr. 2, 2017 (sub tipar);

2. Viorella Manolache, *Alice, starea babelică și comunicarea cu sens: note explicative ale vocabularului filosofico-politic*, în „Studii Filosofice”, nr. 2. 2017 (sub tipar);

3. Viorella Manolache, *After the Apocalypse și Arrival: două vocabulare specifice ale viitorului postuman*, în „Annals AOSR, Series on Philosophy, Psychology and Theology”, nr. 1-2, 2017 (sub tipar).

Participare la conferințe: 2

1. Conferința Multidisciplinară Internațională – *Antropologia comunicării*, Sibiu, 21-22 septembrie 2017 [sesiunea internațională de comunicări științifice „Arborele vieții”, proiect Lobbyart cofinanțat de Primăria și Consiliul Local, inițiată de Fundația Culturală LOBBYART și implementată în parteneriat cu: Institutul de Cercetări Socio-Umane Sibiu și Casa de Cultură a Studenților Sibiu, în colaborare cu: Institutul de Cercetări Socio-Umane din Sibiu, Societatea Academică de Antropologie, Academia Forțelor Terestre ”Nicolae Bălcescu” Sibiu, Universitatea ”Lucian Blaga” din Sibiu, Universitatea Româno-Germană din Sibiu, UCEE (L'Unione Camere Esperti Europe) România-Bruxelles, MCPA – Centrul ASTRA pentru Patrimoniu, District 124 Lions România], cu prezentarea lucrării/studiului/comunicării: *The Tree of Life: From Ethics as Creation to Postmodern Ethics*;

2. Sesiunea Științifică de Toamnă a AOSR, *Cercetarea științifică în serviciul dezvoltării durabile*, 12-14 octombrie 2017, Timișoara, secțiunea *Filosofie, Psihologie și Teologie*; prezentarea lucrării/studiului/comunicării: *Alice, starea babelică și comunicarea cu sens: note explicative ale vocabularului filosofico-politic*.

Raport Științific

Proiect nr. 12 (Filosofia științei, a mentalului și a comunicării: cunoaștere, cunoștință, conștiință, mental, ființă dialogică, polifonie, libertate de expresie, semnificație, interpretare),
13. 11. 2017

Publicarea de studii în volume: 1

- Viorella Manolache, *The Tree of Life [Viața ca un Labirint]: de la etica drept creație la etica postmodernă*, în volumul *Anthropology of Communication, International Conference Sibiu, The Tree of Life. The Tree of Knowledge*, coord. Petre Adrian Popescu, Alina Geanina Ionescu & Liliana Georgeta Popescu, Editura Astra Museum, Sibiu, 2017, ISBN 978-606-733-220-9, pp. 155-164.

Publicarea cărții de autor *Political Philosophy in Motion* *.mkv la Editura Cambridge Scholars Publishing (în curs de apariție, cf. *Contract* încheiat între autor și Editură, la data de 11 August 2017).

Semnalarea activității din cadrul proiectului:

- *Program Cercetare-Dezvoltare, AOȘR, București*, 15 mai 2017, rubrica „Evenimente”, <http://ispri.ro/program-cercetare-dezvoltare-aosr-bucuresti/>;
- *Sesiunea Științifică de Toamnă a AOSR*, program, <http://www.aosr.ro/wp-content/uploads/2015/04/AOSR-Program-%C8%99i-rezumat-SES-TM-2017.pdf>;
- Pagină web dedicată Proiectelor AOȘR, <http://www.aosr.ro/filosofia-stiintei-metalului-si-comunicarii-cunoastere-cunostinta-constienta-mental-fiinta-dialogica-polifonie-libertate-de-expresie-semnificatie-interpretare/>.

Prestigiu științific:

- membră a Comitetului Științific (poziția 20) a Conferinței Multidisciplinare Internaționale – *Antropologia comunicării*, Sibiu, 21-22 septembrie 2017 [sesiunea de comunicări științifice, internațională „Arborele vieții”, proiect Lobbyart cofinanțat de Primăria și Consiliul Local, inițiată de Fundația Culturală LOBBYART și implementată în parteneriat cu: Institutul de Cercetări Socio-Umane Sibiu și Casa de Cultură a Studenților Sibiu, în colaborare cu: Institutul de Cercetări Socio-Umane din Sibiu, Societatea Academică de Antropologie, Academia Forțelor Terestre ”Nicolae Bălcescu” Sibiu, Universitatea ”Lucian Blaga” din Sibiu, Universitatea Româno-Germană din Sibiu, UCEE (L’Unione Camere Esperti Europe) România-Bruxelles, MCPA – Centrul ASTRA pentru Patrimoniu, District 124 Lions România], și a volumului aferent Conferinței.

Raport Științific

Proiect nr. 12 (Filosofia științei, a mentalului și a comunicării: cunoaștere, cunoștință, conștiință, mental, ființă dialogică, polifonie, libertate de expresie, semnificație, interpretare),

13. 11. 2017

1. CERCETAREA A TREI TEORETICIENI-ETALON PENTRU RAPORTUL FILOSOFIEI CU REGISTRUL COMUNICĂRII

1.1. Jürgen Habermas și metoda/politica scurtelor introduceri

Am considerat volumul *O scurtă introducere. Habermas* (James Gordon Finlayson, Editura All, București, 2011) o contribuție esențială (în economia abordării exegezei și/sau a dialogului despre sistemul de gândire al filosofului) la „descoperirea mai mult decât a dorinței inițiale” de cunoaștere a filosofiei lui Habermas și la adoptarea „mecanismului unei gândiri mai clare”, a unei coerențe factual-teoretice.

Tocmai întrebărilor retorice, deschise/fără răspuns le răspunde op-ul lui James Gordon Finlayson, printr-o carte „numai bună de scos din buzunar”, care propune o serie de clarificări importante, în spiritul politicii de construcție a explicațiilor necesare și a ofertei pedagogice de rezumare prin dialog (întrebările de bază pornesc de la o poziționare impersonală – *care sunt?*; *cum poate fi înțeleasă?*; *ce distinge?*; *de ce?* – ajungând la una particularizată, de dialog susținut direct, dinamic, după modelul evaluărilor de „sală de curs” – *cum descrieți?*; *cum știm sau cum anume învățăm?*).

Răspunsul de bază/rezumativ la întrebarea *cum știm sau cum anume învățăm ce este corect/incorect?* (programul 4 al *eticii discursului*, subpunctul i – *teoria discursivă a moralității*) poate asigura corectitudinea formelor (inclusiv a formulelor de scurte introduceri) prin testarea normelor concurente sub aspectul capacității lor raționale (James Gordon Finlayson, *O scurtă introducere. Habermas*, Editura All, București, 2011, p. 173).

Corpus-ul de texte „marca Habermas” îl recomandă pe acesta drept un *gânditor dialogic*, cu o operă, deopotrivă, sistematică și continuă, ghidată de o natură dinamică. Toate acestea sunt receptate și analizate din perspectiva pozițiilor, a ipostazelor și a dispozițiilor filosofului, cu mențiunea necesară că scurtele introduceri sau conceptele-cheie pot trasa liniile generale ale unui parcurs, fără însă a-i aprofunda conținutul. În concluzie, orice forare implică adâncime. Prin urmare, alocarea unei introduceri prea lungi determină o mai serioasă introspecție.

Jürgen Habermas propune, ca alternativă la datele prezentului, *etica de succes a sinelui* [*ethics of successfully being oneself*], principiu prin care filosofia chestionează generalitatea antropologică cu privire la reperele „vieții bune”, private de importul de *science fiction* și incluse în interogările filosofice fundamentale. După ce știința și tehnologia au relevat desocializarea dezvrăjirii naturii exterioare, lărgind scopul libertății, marile obiective par a contribui la revrăjirea naturii interioare. Recomandarea implicită rezidă în elucidarea adecvată a resturilor arhaice ale emoțiilor care pot persista în himerele create prin inginerie genetică, prin clonare sau politică embrionară. Sau, cu apel la un scenariu diferit, este vorba de atitudinea care rezultă din „moralizarea naturii umane”, receptată asemeni unei aserțiuni de auto-înțelegere a speciilor, ca act esențial pentru capacitatea de a ne re-vedea în calitate de autori ai propriilor istorii de viață, în recunoașterea reciprocă a statutului de persoane autonome.

De fapt, marea miză a ființării comunicaționale consistă în ceea ce Habermas desemna prin *moral*, ca formulă de rezolvare/soluționare a modului de a conviețui: protagoniștii/actorii care intră, adesea, în conflict își pun atari probleme [morale] atunci când sunt confrunțați cu interacțiunile sociale, în sensul reglementării normative. Conflictele de acest tip tind să fie amendabile la soluții raționale, în interesul tuturor.

O atare acceptabilitate rațională nu funcționează, însă, prin contrast, atunci când descrierea situației conflictuale și justificarea normelor pertinente sunt ele însele modelate de modul preferat (stilul) de viață și de auto-înțelegerea existenței individuale, prin convingeri

Raport Științific

Proiect nr. 12 (Filosofia științei, a mentalului și a comunicării: cunoaștere, cunoștință, conștiință, mental, ființă dialogică, polifonie, libertate de expresie, semnificație, interpretare),

13. 11. 2017

formatoare de identitate.

1.2. Temperament filosofic și act normalizant al discursului: Michel Foucault

Temperamental, Peter Sloterdijk (*Philosophical Temperaments: from Plato to Foucault*, Columbia University Press, 2013, pp. 95-100) îl consideră pe Michel Foucault marcat de inflexiuni wittgenstein-iene și, implicit, continuator al acestuia în tentativa de a etala faptul că știința/disciplinele epistemice nu sunt altceva decât jocuri de limbaj structurate complex – discursuri sau practici discursive, conservându-se, ca relație distinctivă, analogia jocuri de limbaj -jocuri de adevăr.

Dincolo de structurile *originale* și *tulburătoare* propuse în *Les mots et les choses*, de afirmare a unei metafizici idealiste (*Histoire de la folie à l'âge classique*), de extindere conceptuală (*Naissance de la clinique: une archéologie du regard médical*) sau de problematizare (*History of Sexuality*), aparatul/ sistemul critic aplicat de Roger Scruton (*Cultura modernă pe înțelesul oamenilor inteligenți*, Editura Humanitas, București, 2011) etalează în cazul lui Foucault: argumentația logică generalizantă; lipsa liniilor terminologic-ferme de demarcație conceptuală; precipitarea în operarea cu termenii cauzalității obișnuite a explicațiilor; absența răspunsurilor referitoare la metodele care justifică observațiile și a unei ordonări racordate refuzului de a fi „normal”, prin cultivarea unui „dispreț virtuos”; predispoziția pentru analize isterizate sau exuberant ficționale.

Ceea ce se impune, insistă Scruton, este tocmai nevoia extragerii mecanismului de funcționare al puterii din strânsorile unui relativism facil, adesea expus de Foucault în/prin note grave-serioase, dar mai întotdeauna experimental-experimentate.

Articolul/studiul publicat în cadrul proiectului – *Michel Foucault: Mâini trândave. Temperament Magnific* („Transilvania”, Sibiu, serie nouă, nr. 8, 2017, pp. 92-97) recuperează și interpretează, deopotrivă, statutul de *punct* (temperamental-filosofic) *terminus* pe care îl oferă Sloterdijk lui Foucault, cât și capitolul 10 – *Mâini trândave* – dedicat de Scruton lui Foucault.

1.3. Comunicare de tipul „one man show”: Noam Chomsky

Perspectiva revalorifică „metoda retorică” a lui Chomsky, prin raportare la modalitatea prin care Russell Brand (*Revolution*, Ballantine Books, New York, 2014) reorientează sensul raportului coordonator – și – înspre un anume dozaj extras din ideile și din modul filosofic de a fi al lui Noam Chomsky, cel din urmă considerat ghid teoretic și declanșator ideatic al eliberării de/din limitele/limitările preimpuse de presiunile sistemice.

2. TRIPLĂ CERCETARE RELAȚIONANTĂ: LECTURĂ FILOSOFICĂ - EXPLICITARE DIALOGICĂ - RECEPTARE RELIGIOASĂ

Inventarierea simbolurilor și a indiciilor vizuale proiectate de filmul *The Tree of Life* (2011), reprezintă o oportunitate inedită de a relectura narațiunile filosofiei politice lansate de *etica drept creație* (Antonio Negri) și de *etica postmodernă* (Zygmunt Bauman).

Ambele converg spre abandonarea unui vizual tributar perspectivei evoluționist-darwiniste sau teoriei religioase, cu trimitere explicită la cele două proto-căi/variante (Adam & Eva), completând, prin exemplificare, *registru* lui trei, cu alte trei întreprinderi-etalon, oferite generos de pelicula anterior menționată – *substrat filosofic – semnificație religioasă – explicitare dialogică*.

Raport Științific

Proiect nr. 12 (Filosofia științei, a mentalului și a comunicării: cunoaștere, cunoștință, conștiință, mental, ființă dialogică, polifonie, libertate de expresie, semnificație, interpretare),

13. 11. 2017

Valențele arborelui vieții sunt reprezentate de profilul dominant al lui Iov, imagine expresivă, de sorginte metaforică, care conține seva constructului filosofico-vizual și, deopotrivă, rădăcinile interpretative necesare pentru a fixa și a teoretiza indiciile cu care operează producătorul filmului. Toate acestea recompun sistemul armonios al cunoașterii meditative (epifaniei) și invită la parcurgerea etapelor inițierii și ale maturizării în raport cu lumea reală și cu adevărurile sacre ale credinței (ca act de regăsire a propriei identități, de împăcare cu sine și cu lumea), dinspre evoluția universală înspre structura celulară particularizantă.

3. VERIFICAREA CONCEPTULUI NOVATOR DE *FILMOPOLITICOSOFIE* CU RECURS LA INDICII VIZUALE ȘI MĂRCI DISCURSIVE SPECIFICE

În cuantificarea capitolelor (cu inflexiuni didactice) preocupate, decisiv, de/cu individualizarea (ca structură a) conexiunii filmului cu filosofia politică, volumul *Philosophy through Film* (Mary Litch, Amy Karofsky, third edition, Routledge, New York and London, 2014) propune, ca studiu de start, încadrarea definițională a filosofiei politice în tipare fixe și considerarea ei parte a eticii.

Pentru clarificarea inadvertențelor cu privire la principiile generale, care ghidează comportamentul statelor și al indivizilor, este exprimată, în chiar segmentul central al expunerii, soluția oferită interogației *care enunță atributele statului*: calitățile fundamentale sunt de apărător al libertății și de promotor al instituțiilor care protejează și garantează egalitatea fiecărui individ, în demersul de realizare/împlinire a propriilor interese.

Scenariul nu este singular, din contră, el revede, adnotează și completează cadrul propus de Christopher Falzon în *Philosophy Goes to the Movies: An Introduction to Philosophy* (Routledge, New York and London, 2007), cel care recomandă focalizarea pe un insert distinct, dedicat filosofiei sociale și politice.

Metoda de lucru utilizată vizează extragerea și punctarea ideilor principale, comentarea acestora, dar și a curentelor și a direcțiilor filosofiei politice, reiterarea interesului pentru receptarea critică și pentru verificarea vizuală a termenilor esențiali ai domeniului. Se recunoaște o predispoziție comună și un registru suprapus care permite interpretarea, comentarea, ilustrarea și valorificarea filmic-vizuală a filosofiei politice. Dar la o primă vedere/vizionare acestea par a opta pentru articularea unei variante dedicate modului în care se organiza, registrul contraducțiilor: între text și imagine nu se instaurează un regim al contradicției, ci există un mod combinatoriu, cu rol de plus-explicare și sinteză, în sensul în care poate exista o cunoaștere prin imagine doar dacă inteligibilitatea acesteia rezidă într-o revenire la *explicație*.

Insistența asupra *indiciilor filosofico-politice* valorizează luarea de act și privilegiază registrul unor mențiuni particulare, care cumulează precizări, referințe și identifică contexte esențiale, printr-un *demers dedicat subiectelor/temelor filosofiei politice prezente/transpuse în film*, prin două noduri/deschideri de metodă: recursul la actul de a „vedea idei” și de a puncta *indicii* prin renunțarea la repere care aparțin exclusiv esteticii cinematografice; valorizarea filmului ca obiect, cu atenție sporită la adaptabilitatea privirii la procesul de *a citi filosofico-politic un film*.

Indiciile menționate delimitează *actul de a privi un film*, de atitudinea calificată de Edgar Morin (*The Cinema, or the Imaginary Man*, University of Minnesota Press, Minneapolis, London, 2005, p. 177) drept participare pasivă a privitorului la datele și la semnele unei *filosofii anodine*, susținând că, de fapt, cinematografia trebuie să revitalizeze întrebările-cheie ale filosofiei și ale antropologiei. Dacă Edgar Morin era captivat de dublul mister – *realul*

Raport Științific

Proiect nr. 12 (Filosofia științei, a mentalului și a comunicării: cunoaștere, cunoștință, conștiință, mental, ființă dialogică, polifonie, libertate de expresie, semnificație, interpretare),

13. 11. 2017

imagarului cinematografic și realitatea imaginată a omului, cofraj – prin plasarea cinemaului în lumina antropologiei și a lui *anthropos* în prim-planul cinemaului, am adaptat o astfel de indicație reflexului concomitent de aplicare a *filosofiei politice filmului* și a *cinematografologiei filosofiei politice*.

Am apelat, în acest sens, la mostra honneth-iană (Axel Honneth, *Freedom's Right. The Social Foundations of Democratic Life*, Polity Press, Cambridge, 2014), de recurs la indiciile vizuale, cele care rezonază cu direcțiile decretate de „conversațiile filosofico-politice despre cinema”, subsumate altoirii (*forme estompate a*) *corpurilor care narează, și/sau fondului tare al lucrurilor despre care se narează*, într-un climat amprentat economico-etic-legal, și amplasat zonei de contact a lui *communitas cu relațiile post-familiale*, ca expunere, externalizare și interes acordat alterității.

Am avut în vedere *soft tezele* relației filosofie-film, recunoscând, între cele două domenii, existența unei relații recesive, apte a verifica aserțiunea potrivit căreia, *a face un film = a filosofa, filmul = text filosofic și/sau sursă și resursă pentru filosofi*.

În viziune livingstone-iană, nu pot fi eludate (în sens critic) acele *bold thesis* care fac referire la modalitatea în care filmul se implică/inserează/intervine în gândirea filosofică, prin formularea vizual-textuală a unor noi concepte. Pe de altă parte, după părerea mulhall-iană, contribuția filmului în arealul filosofiei este indispensabilă oricărei alte forme de comunicare, dar se pare că există și un loc median al *tezelor modest-viabile* cu privire la confluența filosofie-film. *Soft tezele* propuse acceptă, astfel, un *frame* ideologic reactiv, un *fond* particular și o *formă* recesivă, care implică, în egală măsură, filmul și filosofia într-un proces de *dedoxificare*.

Am evidențiat plierea și replierea marilor teme ale filosofiei politice pe/în scenarii filmice cu trimitere directă atât în termenii-cheie ai domeniului – *putere, autoritate, reprezentare și reprezentanță, ideologizare, mediație și intermediație* – cât și în predilecțiile particulare ale unor teoreticieni ai postmodernismului, relevante pentru actul de a *dedoxifia* sau pentru modalitățile, concomitent, *boldate*, dar și *modest-viabile*, selectate în tentativa de a(-și) etala – vizual – secvențe filosofic-biografice.

Se recomandă, astfel, a fi subliniată insistența teoretică cu privire la demersul exegetic consacrat direcției în mișcare a filosofiei (*Philosophy Go to the Movies – A Philosopher Goes to the Cinema*) printr-o dublă lectură, atât a *posibilităților cinematice ale filosofiei* (Thomas E. Wartenberg), cât și a *perspectivelor non-filosofice ale cinemaului* (John Mullarkey).

Thomas E. Wartenberg asimilează posibilităților/detentei filosofiei cinematice o dinamică de etapă, îndosariind opțiuni, setul de argumente pro și contra a ceea ce literatura domeniului acreditează drept „teze ale filosofiei cinematice”, cu scopul de a stabili clarificant faptul că filmele dispun ele însele de capacitatea de a filosofa, cu toată rezistența la prezența explicită a filosofiei în film, la solicitarea vizualului cu privire la etalarea modului în care se face filosofie și cu acceptarea ideii că „se poate face filosofie cinematică”.

Opțiunile semnalate au în vedere patru direcții: prima vizează poziția anti-filosofie cinematică, de restrângere a interesului filosofic al filmului la o direcție euristic-pedagogică, în interiorul căreia Wartenberg reafirmă imposibilitatea negării relației care se stabilește între film și filosofie; a doua insistă cu privire la poziția pro filosofie cinematică, în sensul în care filmul este capabil a contribui la proiectul filosofic, ca medium pentru filosofie, atașat formelor/formulelor tradițional-lingvistice; a treia – o anti-poziție moderată – certifică faptul că deși filmul dispune de anumite capacități filosofice, nu le integrează/asimilează complet, în sensul în care se conservă limite, se adoptă replicări cinematice, se valorizează contraexemple, fără posibilitatea

Raport Științific

Proiect nr. 12 (Filosofia științei, a mentalului și a comunicării: cunoaștere, cunoștință, conștiință, mental, ființă dialogică, polifonie, libertate de expresie, semnificație, interpretare),

13. 11. 2017

de a avansa o reală poziție filosofică sau de a articula definitiv un argument filosofic; a patra – poziția pro moderată – atribuie filmului statutul de *mediu* apt a se articula drept *medium* pentru împlinirea scopului filosofiei, drept chestionare empirică deschisă.

O astfel de îndosariere/trecere în revistă îi oferă lui Wartenberg posibilitatea unei poziționări particulare de contra-balansare a incapacităților/limitelor/limitărilor filosofice ale filmului, acordând plus-valoare potențialului filosofic, specificității de interpretare, acreditând *cinematografia cu rolul de factor contributor la domeniul filosofiei*.

4. INVENTARIEREA COMUNICĂRII CU SENS

4.1. Cuantificarea variabilelor *cum*, *când* și *unde*

Redată prin film, adaptarea își arogă, hutcheson-ian, o anumită intenție moral-educațională, cu insistență în massificare și popularizare, rezultat care, tocmai prin constructul experiențelor substituibile, rivalizează cu originalul, negociind, tehnic, trecerea de la *print* la *performance* și, astfel, conturându-și un statut creativ și interpretativ, de repunere în circuit a unui alt produs finit, în acord cu cererea și așteptarea lectorului-privitor. În transparentizarea și deconspirarea procesului de adaptare a adaptărilor, *cum*, *când* sau *unde* sunt necunoscutele care vizează lărgirea spațiului cultural.

Decupând și racordându-ne tocmai la aceste chestionări directe, am considerat că, deopotrivă, S. Žižek și U. Eco pot oferi un răspuns în accepție hutcheson-iană, la întrebările dedoxificante cu privire la: cine adaptează (interpretează) și ce indicii par apte a funcționa pentru domeniul filosofiei politice? Astfel, *cum*, *când* și *unde* devin indicațiile, indiciile de adaptare la solicitările domeniului numit.

4.2 Comunicarea și starea babelică

În deplin acord cu notele argumentative oferite de *Vocabularul pentru societăți plurale* (2005), am operat două precizări clarificatoare – prima, cu referire la starea/diagnosticul sever, dar și la optimismul efervescent atașat *sindromului babelic* și, a doua, de portretizare a personajului lewiscarroll-ian, *Alice*, personajul-etalon care își găsește, în paginile *Vocabularului*, „alți sfătuitori decât Regina de Cupă”.

Astfel, am evaluat, recompus și interpretat, pe de o parte, raportul și reflexul celor două indicii atât în *Vocabularul pentru societăți plurale*, cât și în *Dictionary of Untranslatables. A Philosophical Lexicon*. Sub semnul *aventurilor* lui *Alice în Țara Comunicării*, am reinterpretat semnificațiile textului lewiscarroll-ian cu rol esențial în relația, poziționarea și soluțiile personajului, adecvate solicitărilor vocabularului/comunicării.

Am demonstrat existența (deloc întâmplătoare pentru raportul *mare-mic*) a celor două *Alice*: *Alice 1* – cea care refuză (voluntar sau involuntar) intrarea în comunicare – și o *Alice 2* – care traduce intraductibilul, rescriind ea însăși cerințele și cutumele comunicării.

Majoritatea exegezelor cu privire la actul de înțelegere și la comunicarea de/cu sens, care ghidează imperativele cercetării politologice, insistă asupra dublului reflex de standardizare și de codificare a conceptelor, fără a le nega rigoarea. Concomitent, remarcă un anumit influx de creativitate al disciplinei/domeniului în sine, distorsionat într-o narațiune specifică, fundamentată printr-o arhitectonică particulară.

Anunțată din textul-propus *Argument* al *Vocabularului pentru societăți plurale*, perspectiva emisă de Giovanni Sartori (G. Sartori, F. Riggs, H. Teune, *Tower of Babel: On the Definition and Analysis of Concepts in the Social Sciences*, International Studies Association, Pittsburgh,

Raport Științific

Proiect nr. 12 (Filosofia științei, a mentalului și a comunicării: cunoaștere, cunoștință, conștiință, mental, ființă dialogică, polifonie, libertate de expresie, semnificație, interpretare),

13. 11. 2017

1975), ca diagnoză a sistemului conceptual al științelor socio-politice a anilor '70, suprapune impreciziei, ambiguității și confuziei, *simptomatologia babelică* recunoscută prin/in: neglijarea rădăcinilor etimologice ale vocabularului politic; abuzul de utilizare a abordărilor de sorginte behavioralistă și neluarea în calcul a consecințelor real-practice ale dezvoltării științelor, per ansamblu. Ceea ce se pierde este tocmai direcția/orientarea și identitatea proprie a discursului științelor politice, domeniu asaltat și vulnerabilizat de importul excesiv de termeni și de împrumutul conceptual de negestionat, ambele simptome arondate de Sartori *novitismului*. Cu toate acestea, nedefinitivă, *starea Turnului Babel* poate deveni acomodant-ponderată, afirmă Sartori, prin recuperarea disrupțiilor survenite, prin tentativa de îmblânzire a exceselor și a refuzului novitist.

Interpretarea trimite, pe de o parte, la abordarea zumthor-iană a *nedesăvârșirii*, ca stare la rândul-i *provizorie* – există, observă Zumthor (*Babel sau nedesăvârșirea*, Editura Polirom, Iași, 1998), impulsuri care se opun degradării limbilor, dar, care și permit refacerea limbii promordial-desăvârșite – cu posibilitatea de a reveni la ordinea inițial-autentică a stabilității și a durabilului, echivalată unei experiențe recuperate. Pe de altă parte, comentariul trimite la varianta eco-iană (Umberto Eco, *În căutarea limbii perfecte*, Editura Polirom, Iași, 2002), ca reevaluare a eșecului și a dramei episodului numit, prin „cheia unei noi alianțe și concordii” oferită apostolilor, soluția constând în „cucerirea deplină și împăcata stăpânire a Turnului Babel”.

Deloc întâmplător, Bernard S. Phillips (*Beyond Sociology's Tower of Babel: Reconstructing the Scientific Method*, Aldine de Gruyter, New York, 2001) va repotența sensul babelic din/in științele sociale, considerând că semnificația metaforei admite reîncărcarea cu alte valențe, prin proceduri subtile care integrează domeniului, limbile subculturilor; astfel, Turnul Babel nu mai reprezintă o *stare* sau un *simptom*, ci o disciplină a modului ideal de comunicare științifică.

5. VOCABULARE SPECIFICE: POSTMODERNISM – POSTUMANISM

Teoreticienii postumanismului îl consideră pe J.-Fr. Lyotard, autorul cu rol decisiv în cercetarea *condiției postumane*, reorientând ideile filosofului francez spre spațiul postumanismului, tocmai prin invitația de reconsiderare a semnificantului. În acest sens, Lyotard îi oferă lui Neil Badmington (2014: 7-23), oportunitățile necesare pentru a clarifica implicarea activă a prefixului *post-* atașat umanului și umanismului și amprentează cu valențe directe afirmația potrivit căreia, „postumanismul nu se rupe total de moștenirea umanismului”. „Postmodernul lui Lyotard”, susține Badmington, „face apel la modern în numele *investigării*”.

Metoda lui Badmington se desparte de formula utilizată de Harvey, în sensul în care, recunoscând importanța „scrierilor lui Lyotard despre postmodern”, dar și efectul de continuitate în teoretizarea postumanismului, Badmington nu se raportează la opera capitală *La Condition postmoderne*, nu își gestionează poziția în categoria *raporturilor*, nici nu recurge la disocieri sau redirecționări de sens, ci apelează la partitura ideatic-Lyotard-iană din *Rewriting Modernity*. Recursul *investighează* felul în care, pe de o parte, semnificantul *postmodern* „indică *pur și simplu* (s.n.) o dispoziție, sau, mai bine zis, o stare de spirit”, și, pe de altă parte, modernitatea și postmodernitatea pot fi „luate dimpreună” prin recunoașterea unui raport de rescriere, de flux, „constitutiv și continuu”. Tocmai în sens lyotard-ian, condiției postumane i se reclamă atașarea *forme* „unei practici critice în *interiorul* umanismului”, în *fondul* travaliului psihanalitic.

În accepția lui Rosi Braidotti (2016), relevante se mențin variațiile impuse de prefixul *post-*, care acreditează cu sens specific condiția postumană tocmai prin datele atașate „schimbării

Raport Științific

Proiect nr. 12 (Filosofia științei, a mentalului și a comunicării: cunoaștere, cunoștință, conștiință, mental, ființă dialogică, polifonie, libertate de expresie, semnificație, interpretare),

13. 11. 2017

calitative, a reperului de bază pentru specia umană, pentru organizarea socială și pentru relațiile inter-umane”. Braidotti utilizează teoria postumanului ca „instrument genealogic-navigațional”, ca mod de „explorare a formelor de angajare afirmativă cu prezentul”, de „înțelegere nereducționistă și critică a caracteristicilor întemeiate empiric”, deferind postumanului statutul de „termen dominant al societăților mediate tehnologic și conectate global”. „Instrument generator de regândire a unității de bază și referențiale pentru uman”, teoria postumanului reafirmă „principiile de bază ale interacțiunii cu agenții non-umani la scară planetară” (Braidotti 2016: 13).

Braidotti identifică în condiția postumană atât îndepărtarea de antiumanism, cât și reconstrucția programului postumanist pe fundamentele moștenirii antiumaniste, de sorginte politico-epistemologică, ale generației poststructuraliste. Gândirea postumană contemporană susține, astfel, trei curente particulare: primul germinat de filosofia morală, care articulează o formă de *postuman reactiv*; al doilea – formulă derivată a studiilor despre știință și tehnologie – asimilează forma *analitic-postumană*; al treilea – extras din filosofia antiumanistă a subiectivității – propune reperele *postumanismului critic* (Braidotti 2016: 55-57).

Interesată de *postumanismul critic*, ca marcă proprie de inventariere, Braidotti emite și dezvoltă opinii afirmative cu privire la subiectul postuman, investit cu valențe relaționale și marcat de multiplicitate, diferențiat, întemeiat și responsabil, posesor al unui acut sentiment de colectivitate, de relaționalitate și preocupat prioritar de construcția comunitară. Reperele numite fundamentează partitura definitivă a unei „subiectivități postumane radicale”, bazate pe etica devenirii, pe mutarea accentului dinspre subiectivitatea unitară înspre cea nomadică, operând cu comprehensiunea lărgită a interconectării sine-ceilalți (acceptând prin ceilalți și non-oamenii) și printr-o recompunere afirmativă a interacțiunii umane. Braidotti-an, „postumanismul radical transformă hibriditatea, nomadismul, diasporele în mijloace de re-întemeiere a revendicărilor cu privire la subiectivitate, conexiuni și comunitate” (Braidotti 2016: 69-71).

Am stabilit, din această perspectivă, ca ipoteză principală, o triplă recunoaștere de sens: prima urmărește plasarea viitorului sub semnul și semnalalele de orientare filosofico-politice, după modelul recursului *parataxic* la fundamentarea aristotelică a istoriei (Fukuyama) – la reconfigurarea morală a sinelui viitor (Habermas) – și la reconsiderarea condiției postmoderne, drept cadru dilematic revăzut al postumanului (Braidotti); a doua proiectează, în plan secund, narațiunile vizuale utopic-distopice, considerând că propensiunea acestora devine relevantă doar ca element de cuantificare, de măsurare de etapă (*previziunile politice rămân încă să se împlinescă* – afirmă Fukuyama!); cea de-a treia susține drept *caput-uri continuatoare retro-viitorul și pseudo-viitorul*, ambele constituind contexte filosofico-politice apte a fi adaptate vizual și a căror miză fundamentală consistă în livrarea unui sistem cu un vocabular specific, de reconfigurare a înseși stării comunicaționale.

Pe *axa viitorului*, așa cum transpare din filmul *Arrival*, am plasat semnalele decodării și ale interpretării, încercând cu sens desemnul *retro-viitorului*. Bauman-ian, prezența lui *retro* presupune un „al doilea nivel al negării” – *negarea negației utopiei* –, prefix al prevalenței unui topos al suveranității teritoriale, considerat modalitate reconciliatoare a securității cu libertatea. Imperativul *înapoi la viitor!* exprimă, în acest context, tendința *retrotopică* emergentă prin însăși capacitatea de reabilitare a unui mod primitiv de a fi al comunității, prin revenirea la conceptul primordial al auto-determinării, facilitat de factorii/inflexiunile non-culturale sau cultural-imunizante, drept *nov* condiție esențială pentru ghidarea „ordinii civilizate”. Modalitățile conștiente de manifestare ale *iterarității*, de sorginte derrida-riană, implică, potrivit lui Bauman,

Raport Științific

Proiect nr. 12 (Filosofia științei, a mentalului și a comunicării: cunoaștere, cunoștință, conștiință, mental, ființă dialogică, polifonie, libertate de expresie, semnificație, interpretare),

13. 11. 2017

datele unui *status quo ante*, presupus a exista sau imaginat a fi existat înaintea celei de-a doua negații; formula reciclatoare și aspectele genuin-putative ale trecutului (fie ele testate sau abandonate) reprezintă punctele referențiale ale *retrotopiei* (Zygmunt Bauman, *Retrotopia*, Cambridge, Polity Press, 2017).

Astfel, sensul *retro-viitorului* (din pelicula *Arrival*) este definit, independent de începuturi și sfârșituri, prin zile/momente/secvențe care plasează “povestea mai presus decât viața”, arondând combinatoriu limba scrisă comunicării vizuale, prima (ortografia neliniară) esențială pentru rescrierea direcției *înainte-înapoi*. Comunicațional, *retro-viitorul* stă sub semnul *recuperării oportunității pierdute a limbajului și a scrierii* (“forma noastră de scriere sare un canal de comunicații”), marcat de nevoia rearticulării unui vocabular, deopotrivă, *suficient*, dar și *extins*. *Viitorul* acceptă conversația drept joc, a cărei miză – fie că este *opozitie, victorie* sau *înfrângere* – elasticizează nelimitat *posibilitățile viitorului de a se întoarce în/la trecut*.

Dacă ar fi să imaginăm *pseudo-viitorul* sub forma unui construct comunicațional privat de cuvinte, arhitectura acestuia ar implica un act de cooperare dialogală, ghidată de „ceea se comunică și nu doar de ceea se spune” (via H.P. Grice), și de afirmare a „complexului de realitate” în care enunțul nu este articulat *doar* prin cuvinte, ci și prin potențialitatea enunțiativă, apelându-se la „circumstanțe care nu sunt cuvânt” (O. y Gasset), act echivalat unui areal în care subiectul înțelege limba celuilalt fără a o putea vorbi (U. Eco).

Obiect și subiect al receptărilor scurte, esențializate, adesea raportate la sensurile *retro-viitorului* (*Apocalypse Yesterday*), la impactul direct, brutal-macabru și, în aceeași măsură, la efectul unei sincerități post-apocaliptice tulburant-tulburătoare, document care atestă proiecțiile/decăderile și refundamentările umane sumbre și minimaliste, în manieră tarkovsky-ană, un film precum *After the Apocalypse* a rămas fără răspuns (firesc, de altfel, în lipsa comunicării!). Deopotrivă, sumbru și excentric, filmul se cere a fi corelat cu premisele comunicării din *Arrival*, doar în sensul scenariului alternativ pe care îl propune: condiția postumană implică datele *pseudo-viitorului* (*Near Future*) care vizează supralicitarea prezentului „aparent asemănător cu trecutul”, de revenire viitoare la o stare barbarizant-primitivă de început, marcată de *necropolitică* (ca termen atașat bioperuterii și augmentat de datele distrugerii nu numai a populației, dar și a corpurilor umane) și de primatul sunetului/fundalului sonor neexprimat prin vocabular.

Personajele sunt reconectate la tiparul unei ultime comunități, prin însăși lipsa comunicării verbale, prin blocajul sunetului articulat și printr-o ventrilocie nemanifestă. Deloc întâmplător, perspectiva plusează ceea ce Joseph Auner („Cântă-mi. Ventrilocia postumană în muzica populară recentă” in *Post/h/um. Jurnal de studii*, no. 1, pp. 228-255) desemna prin „transgresiuni în moduri deosebit de vii, prin opunerea vocilor umane”, printr-o „obiectificare de manipulare a sunetelor ca pe niște obiecte”, prin eliberarea sunetelor de referințele originale și printr-o atribuire de sens *texturii* și *timbrului*, [aici] și fundalului sugestiv, acompaniator.

Mai mult decât atât, condiția postumană dispune ea însăși de voce, articulează cadrul post-apocaliptic și intră în dialog pentadic, capacitând sunetul cu valențele „zgomotului evenimentului” și cu inflexiunile sursei și resursei umane. Pelicula insistă asupra ventrilociei ambientale/de context, printr-o supra-obiectificare, în sensul în care fiecărui obiect/unealtă (pește, apă, copil, păpușă, crosă de hockey, jonglerie, peșteră etc.) îi corespunde un sunet repetat obsesiv și o acțiune specifică.

Pseudo-viitorul este anticipat printr-o *graphie prefigurativă* – obiect-însemn care substituie marcajele rupestre sau *graffiti*-urile postmoderne și devine ea însăși imagine care

Raport Științific

Proiect nr. 12 (Filosofia științei, a mentalului și a comunicării: cunoaștere, cunoștință, conștiință, mental, ființă dialogică, polifonie, libertate de expresie, semnificație, interpretare),

13. 11. 2017

prinde viață. Secvența de maximă intensitate, care confirmă atașarea *necropoliticii atonalului* director, o constituie scena canibală, ritual de supraviețuire, acompaniat din fundal de partitura unui jazz agresiv. Scena finală repotențează întreg scenariul *pseudo-viitorului*, printr-o reîntoarcere la dar și printr-o proiecție a stării primordial-perene – mama purtându-și în brațe copilul –, imagine statică, nearticulată verbal, în care sunetele metalice, produse mecanic, de la începutul peliculei sunt acomodate trăirii afective, umanizate prin plânsul și râsul copilului.

Raport Științific

Proiect nr. 12 (Filosofia științei, a mentalului și a comunicării: cunoaștere, cunoștință, conștiință, mental, ființă dialogică, polifonie, libertate de expresie, semnificație, interpretare),

13. 11. 2017

CONCLUZII

Rezultatele obținute în cadrul proiectului demonstrează integrarea într-un flux de cercetare actual-actualizat, prin rezonarea la teme de interes pentru raportul filosofiei științei, a mentalului și a comunicării la însemnele postmodernismului și ale postumanismului. În sine, propun un triplu unghi de analiză preocupat atât de substanța conceptuală, de arealul deschis și extins al domeniului, cât și de fundamentarea, extrapolarea și de completarea temelor acestuia.

Astfel, cercetarea focalizată asupra triadei de gânditori-teoreticieni – Habermas-Foucault-Chomsky – relevă accepțiunile deferite conceptului de *cunoaștere* drept: termen arheologizant, apt a soluționa condițiile și posibilitățile sale de completare, prin recurs la discurs, formațiune discursivă, enunț sau arhivă, prin reguli de constituire investigativă a paradigmei disciplinare, a unui proiect filosofic normalizant (Foucault); discursul și limbajul aferent acestuia presupun construcții cu reguli precise, iar acordurile legale își abrogă statutul de arhitecturizări artificiale - de aici, imperativul de a contracara carența normelor esențiale, prin apelul la *civism* (în continuarea proiectului universalist al lui Kant), sau la dubla modalitate de abordare a problemelor politice, tehnice și practice (certitudinea lui Habermas este că problemele practice pot fi soluționate doar printr-un consens realizat în cadrul comunicării); distingerea și inventarierea limbajului cu recurs la *I-limbaj* (limbaj intern) și la *E-limbaj* (limbaj extern), prin insistența asupra limbajului internalizat de acceptare prin I-limbaj a unei forme tensionale, intern-individuale și prin *E-limbaje* a obiectelor epifenomenale (Chomsky).

Habermas-ian, am clarificat datele și semnificațiile raportului *semnificație – interpretare – comunicare*, în sensul relațiilor de cooperare evidente dintre teoria științei și istoria științei, dintre teoria actelor de vorbire și diferitele inițiative ale pragmaticii empirice a limbajului, dintre teoria argumentărilor informale și variatele proiecte de cercetare ale argumentării naturale, dintre etica cognitivă și psihologia dezvoltării conștiinței morale, dintre teoria filosofică a acțiunii și cercetarea ontogenezei competențelor de acțiune. Toate acestea sunt considerate direcții prin care filosofia pătrunde într-o diviziune a muncii neexclusivistă, punându-și în joc propria identitate. Nu am eludat nici diagnosticul potrivit căruia filosofiei i se reclamă actualizarea „datelor sale genetice” și i se consolidează rolul atribuit de *interpretă* întoarsă către sfera vieții, în timp ce filosofia pragmatistă și hermeneutica sunt capacitate să acorde autoritatea epistemic-necesară comunității comunicativ-cooperante. Am rediscutat distincția necesară între/dintre *etica discursului* și *teoria cunoașterii*, chiar dacă acest demers presupune ratarea fenomenelor care necesită explicitări lansate de pe pozițiile filosofice cunoscute (teoriile de tip metafizic ale definiției, eticile valorice intuiționiste, emotivismul, decizionismul sau prescriptivismul). Sensul termenului *comunicativ* este investit definițional cu valențele interacțiunilor în care participanții își coordonează (printr-un acord comun) planurile de acțiune și acceptă abordarea intersubiectivă a pretențiilor de valabilitate.

Accepțiunile termenului de *ființă dialogică* au fost lărgite prin raportare la comunicarea cu sens, la starea babelică a comunicării, printr-o inventariere religios-filosofică, cu apel la analogii, la personaje etalon și la reamplasarea problematicii în orizontul deschis al vocilor distincte care recompun partitura *polifonică* a postumanismului.

Am numit, am detaliat și am reordonat temele actuale ale domeniului, dar am și întreprins un demers de completare, de elasticizare a unghiurilor filtrante, insistând asupra însemnelor și indiciilor vizuale, asupra fimului drept comunicator particular, cu tehnici și filosofii proprii. Am acceptat, astfel, filosofia politică drept capitol distinct în relația filosofiei cu filmul (alăturată, cel

Raport Științific

Proiect nr. 12 (Filosofia științei, a mentalului și a comunicării: cunoaștere, cunoștință, conștiință, mental, ființă dialogică, polifonie, libertate de expresie, semnificație, interpretare),

13. 11. 2017

mai adesea, teoriei cunoașterii, problematizării identității, dificultăților filosofice ale societății sau relației științei cu tehnologia).

Rezultatele novatoare și inedite ale proiectului au în vedere recursul la noi unghiuri de abordare interesate de politica scurtelor introduceri, de efectele bio-tabloidizării, de comunicare, ca act virtual-revoluționar, de adaptare și de dedoxificare, de temperament filosofic etc. Pe parcursul cercetării au fost livrate și susținute noi concepte – *filmopoliticosofie, pseudo și retro viitor, comunicare cu sens* – inventariate în utilitatea lor aplicabilă postmodernismului și condițiilor de comunicare ale postumanului. Am cercetat, analizat, fundamentat și completat un capitol necesar (și inexistent până la acest moment) acela al relației filosofiei politice cu filmul, prin indicii vizuale și mărci discursive particulare.

Rezultatele cercetării dispun de posibilități aplicativ-practice, prin capacitatea lor de a penetra circuitul operațional al conceptelor la care recurge filosofia științei, a mentalului și a comunicării, prin instrumentele inter-disciplinare puse la dispoziție. Valoarea științifică a acestora constă în lărgirea arealului, în plus-ul de semnificație și interpretare adus, în raportarea critică, inedită și în interpretarea dinamică, oferind deschideri și explicitări necesare contextelor și planurilor viitoare – adesea angrenate postumanismului.

Direcțiile de cercetare ale prezentului proiect și rezultatele obținute reprezintă platforme ideatic-teoretice, cu efect continuator (intenționez, în acest sens, prelungirea temelor, interpretărilor și a abordărilor prin noi demersuri focalizate asupra *condiției postumane și viitorului postuman al Europei; al biopoliticii postumanismului și al postumanismului biopolitic*, dar și al *raportării la și asupra lecturii cu*, interesată, din această perspectivă, de intrarea în dialog ideatic a lui Edward W. Soja cu heterotopiile lui Michel Foucault).

Raport Științific

Proiect nr. 12 (Filosofia științei, a mentalului și a comunicării: cunoaștere, cunoștință, conștiință, mental, ființă dialogică, polifonie, libertate de expresie, semnificație, interpretare),
13. 11. 2017

BIBLIOGRAFIE (SELECTIV)

- Badmington, Neil, "Teoretizarea postumanismului", in *Post/h/um. Jurnal de studii (post)umaniste*, no.1, 2014, pp. 7-23;
- Bauman, Zygmunt, *Etica postmodernă*, Editura Amarcord, Timișoara, 2000;
- Bauman, Zygmunt, *Retrotopia*, Cambridge, Polity Press, 2017;
- Braidotti, Rosi, *Postumanul*, Editura Hecate, București, 2016;
- Braidotti, Rosi, *Transpositions*, Polity Press, Cambridge, 2006;
- Brand, Russell, *Revolution*, Ballantine Books, New York, 2014;
- Cabin, Philippe, Dortier, Jean-Francois, *Comunicarea. Perspective actuale*, Polirom, Iași, 2010;
- Cartmell, Deborah, Imelda Whelehan eds., *The Cambridge Companion to Literature on Screen*, Cambridge University Press, Cambridge, 2007;
- Carver, Terrell, *The Postmodern Marx*, The Pennsylvania State University Press, Pennsylvania, 1998;
- Cassin, Barbara ed., *Dictionary of Untranslatables. A Philosophical Lexicon*, Princeton University Press, Princeton and Oxford, 2014;
- Castells, Manuel, *Comunicare și putere*, Editura Comunicare.ro, 2015;
- Colțescu, Gabriela coord., *Vocabular pentru societăți plurale (A plurális társadalmak szótára)*, Editura Polirom, Iași, 2005;
- Connor, Steven, *Cultura postmodernă. O introducere în cultura contemporană*, Editura Meridiane, București, 1999;
- De Lauretis, Teresa, *Alice Doesn't. Feminism. Semiotics. Cinema*, Macmillan, Indiana University Press, 1984;
- Eco, Umberto, *În căutarea limbii perfecte*, Editura Polirom, Iași, 2002;
- Deleuze, Gilles, *CINEMA 1. Imaginea-mișcare*, Editura Tact, Cluj, 2012;
- Dews, P. (ed.), *Habermas: A Critical Reader*, Blackwell, Oxford, 1999;
- Drăgan, Ioan, *Comunicarea. Paradigme și teorii*, Rao, București, 2008;
- Eco, Umberto, *A Theory of Semiotics*, Indiana University Press, Bloomington, 1979;
- Finlayson, James Gordon, *O scurtă introducere. Habermas*, Editura All, București, 2011;
- Foucault, Michel, *Arheologia cunoașterii*, Ediura Rao, București, 2011;
- Foucault, Michel, *Securitate, teritoriu, populație*, Editura Idea Design & Print, Cluj, 2009;
- Foucault, Michel, *Cuvintele și lucrurile*, Editura Univers, București, 1996;
- Foucault, Michel, *Ordinea discursului. Un discurs despre discurs*, EUROSONG & BOOK, București, 1998;
- Fukuyama, Francis, *Viitorul nostru postuman*, Editura Humanitas, București, 2004;
- Fultner, Barbara, *Jürgen Habermas: Key Concepts*, Routledge, 2014;
- Gaetano, Roberto ed., *Conversations on Cinema*, Pellegrini Editore, Cosenza, 2013;
- Groys, Boris, *Despre nou. Eseu de economie culturală*, Editura Idea Design & Print, Cluj, 2003;
- Habermas, Jürgen, *Conștiință morală și acțiune comunicativă*, All Educational, București, 2000;
- Habermas, Jürgen, *Sfera publică și transformarea ei structurală*, Comunicare.ro, 2005;
- Harvey, David. *Condiția Postmodernității. O cercetare asupra originilor schimbării culturale*, Editura Amarcord, Timișoara, 2002;
- Herbrechter, Stefan, Ivan Callus, Manuela Rossini (eds.), *European Posthumanism*, Routledge, 2016;

Raport Științific

Proiect nr. 12 (Filosofia științei, a mentalului și a comunicării: cunoaștere, cunoștință, conștiință, mental, ființă dialogică, polifonie, libertate de expresie, semnificație, interpretare),

13. 11. 2017

Hornstein, Norbert, „Noam Chomsky”, in Edward Craig (ed.), *Routledge Encyclopedia of Philosophy*, Routledge, London, 1998;

Huisman, Denis ed., *Dictionnaire des philosophes*, Presses Universitaires de France, Paris, 1984;

Hutcheon, Linda, Siobhan O`Flynn, *A Theory of Adaptation*, ediția a II-a, Routledge, London, 2013;

Hutcheon, Linda, *The Politics of Postmodernism*, Routledge, London & New York, 1989;
Ingram, David, *Habermas: Introduction and Analysis*, Cornell University Press, Ithaca and London, 2010;

Kellner, Douglas, *Cultura media*, Editura Institutul European, Iași, 2001;

Kermode, Frank, *The Sense of Ending*, University Press, Oxford, 1967;

Lohisse, Jean, *Comunicarea*, Polirom, Iași, 2002;

Liotard, Jean-François, *La Condition postmoderne: Rapport sur le savoir*, Paris, Éditions de Minuit, 1979;

Malpas, Simon, *Jean-François Lyotard*, Routledge, 2003;

Mangruel, Alberto, *Un cititor în pădurea din oglindă*, Editura Nemira, București, 2016;

McQuail, Denis, *Comunicarea*, Institutul European, 1999.

Miège, Bernard, *Informație și comunicare. În căutarea logicii sociale*, Polirom, Iași, 2008;

Mitchell, Audra, “Posthuman Security: Reflections from an Open-ended Conversation”, 25 January 2016, <http://www.e-ir.info/2016/01/25/Posthuman-security-reflections-from-an-open-ended-conversation/>;

Morin, Edgar, *The Cinema, or the Imaginary Man*, University of Minnesota Press, Minneapolis, London, 2005;

Morris, Meaghan, *Identity Anecdotes: Translation and Media Culture*, Sage, 2006;

Müller-Doohm, Stefan, *Habermas: A Biography*, Polity Press, Cambridge, 2016;

Pailliant, Isabelle, *Spațiul public și comunicarea*, Polirom, Iași, 2002;

Pepperell, Robert, *The Post-human Condition*, ed. II, Exeter, Intellect Books, 1997;

Phillips, Bernard S., *Beyond Sociology's Tower of Babel: Reconstructing the Scientific Method*, Aldine de Gruyter, New York, 2001;

Pop, Doru, *Ochiul și corpul. Modern și postmodern în filosofia culturii vizuale*, Editura Dacia, Cluj, 2005;

Powell, James N., Joe Lee, *Postmodernism for Beginners*, Writers and Readers Publishing, 2008;

Rancière, Jacques, *Împărtășirea sensibilului. Estetică și politică*, Editura Idea Design & Print, Cluj, 2012;

Reno, Michael, „Habermas”, in *Marx & Philosophy*, 18 iunie 2012, <http://marxhttp://marxandphilosophy.org.uk/reviewofbooks/reviews/2012/564andphilosophy.org.uk/reviewofbooks/reviews/2012/564>;

Ricœur, Paul, *Metafora vie*, Editura Univers, București, 1984;

Sartori, G., Riggs, F., Teune, H., *Tower of Babel: On the Definition and Analysis of Concepts in the Social Sciences*, International Studies Association, Pittsburgh, 1975;

Scruton, Roger, *Fools, Frauds and Firebrands. Thinkers of the New Left*, Bloomsbury, 2015;

Raport Științific

Proiect nr. 12 (Filosofia științei, a mentalului și a comunicării: cunoaștere, cunoștință, conștiință, mental, ființă dialogică, polifonie, libertate de expresie, semnificație, interpretare),

13. 11. 2017

Scruton, Roger, *Cultura modernă pe înțelesul oamenilor inteligenți*, Editura Humanitas, București, 2011;

Severin, W, Tankard, W, *Perspective asupra teoriilor comunicării*, Polirom, Iași, 2004;

Silverman, David, *Interpretarea datelor calitative. Metode de analiză a comunicării, textului și interacțiunii*, Polirom, Iași, 2004;

Sloterdijk, Peter, *Philosophical Temperaments: from Plato to Foucault*, Columbia University Press, 2013;

Soja, Edward W., *Thirdspace. Journeys to Los Angeles and Other Real-and-Imagined Place*, Blackwell, 1996; Zumthor, Paul, *Babel sau nedesăvârșirea*, Editura Polirom, Iași, 1998;

Thomassen, Lasse, *Habermas: A Guide for the Perplexed*, Continuum Books, 2010;

Wolton, Dominique, *Despre comunicare*, Comunicare. Ro, 2012;

Žižek, Slavoj, *Zăbovind în negativ. Kant. Hegel și critica ideologiei*, Editura All Educational, București, 2001.